

ה. וישלח – יעקב ועשיו

הפעם סיפור מן ההפטרה שהוא גם סיפור מסידור התפילה וממחזור ראש-השנה. על הבטחתו של יעקב "עַד אֲשֶׁר אָבֵא אֶל אֲדָנִי שְׁעֵי־הָהָר" (ל"ג, י"ד) הביא רש"י בניסוחו את שאמרו בבראשית רבה (ע"ח, י"ד) "אמר רבי אבהו: חזרנו על כל המקרא ולא מצאנו שהלך יעקב אבינו אצל עשו להר שעיר מימיו. אפשר יעקב אמיתי היה ומרמה בו, אלא אימתי הוא בא אצלו – לעתיד לבוא שנאמר "וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בָּהָר צִיּוֹן לְשֹׁפֵט אֶת הָרַעְשׂוֹ" (עובדיה א', כ"א).

פסוק זה המסיים את נבואתו של עובדיה בהפטרנו "וְהִי־תָהּ לְה' הַמְּלוֹכָה", עניינו נעוץ גם בהפטרות פ' תולדות הפורשת, ביחס לפרשה, את יריעת היחסים בין אדום לישראל, מאז ראשית הימים. מתוך אופייה החזוני של הנבואה על שעתיד לבוא, מובן מיקומה לקראת סוף פסוקי מלכויות בתפילת מוסף של ר"ה. אומנם על קביעתו, החל מימי הגאונים, של הפסוק בסוף שירת הים בתפילת שחרית היומית, כתב המהר"ל "בגבורות ד" סוף פרק מ"ז, כשהוא מתייחס ללשון העתיד "ימלוך". אכן, על ההבדל בין מלוכה שהיא בהסכמה (מלשון לְהַמְלִיךְ) לבין ממשלה שהיא בכפייה, כתב האדמו"ר הזקן, החב"ד"י "בלקוטי תורה" דברים דף נ"ו, ב', והגר"א במשלי כ"ז, כ"ז, ויסודם בדברי אבן-עזרא בראשית ל"ז, ח'.

כדי לאזן את לשון העתיד בסוף שירת הים: ד' ימלוך, לא הסתפקו "בשנים מקרא ואחד תרגום", אלא צרפו שלושה פסוקים. כך הביא בעל "יסודות התפילה" (עמ' 125) בשם רבו רד"צ הופמן שמסר משם הגר"א: ישראל מכירים בהקב"ה כמלך – "כִּי לְה' הַמְּלוֹכָה" (תהלים כ"ב, כ"ט), אבל בגויים הוא מושל, בעל-כורחם. אמנם לעתיד לבוא לאחר המשפט את "הַרְעֵשׂוֹ" - "וְהִי־תָהּ לְה' הַמְּלוֹכָה", והשלמת התהליך "וְהִי־תָהּ ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ" (זכריה י"ד, ט'), גם על הגויים, ואז הוא ושמו אחד, לא מלך לישראל ומושל בגויים – אלא שמו אחד (ראה עוד נתיב בינה א' עמ' 225).

בעל המימרא, על יעקב ועשו, במדרש, הוא ר' אבהו שמושבו בקיסריה, שהייתה בימי חז"ל מרכז לנוצרים הראשונים (ע"ז ד', ע"א) יורשי אדום ההיסטורית (רד"ק סוף פירושו ליואל), הוא ר' אבהו שמתקין בקיסרי את סדרי תקיעות הקיסרות (ר"ה ל"ד, ע"א), הוא שמוסר (שמות רבה כ"ג, א') על מלכי רומי ודיוקנס, והוא שנושא – מתוך שמכיר בעוצמתה של המלכות העשוית העכשווית – את החזון (הן בסוף פסוקי דזמרא והן ביום ההכתרה) על המשפט בהר-ציון כשבסופו תתגלה מלכות שמים.